

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

graal deel van hoe de patiënt zich ervaart en hoe hij met anderen omgaat. Dit wordt mooi verwoord door een van de auteurs, wanneer hij stelt dat de ruimte tussen wat wordt begrepen in de therapie en wat niet, moet worden gevuld door creatieve interventies van de therapeut en de patiënt. Falen wordt op deze wijze ontdaan van zijn voor de therapeut verwarrende en achtervolgende kwaliteit. Falen als therapeut kan — mits voldoende doorgewerkt — uitzicht bieden op professionele en persoonlijke groei. Zowel de patiënt als de therapeut kunnen baat hebben bij fouten in hun gezamenlijke werk, ondanks de chaos die hier aanvankelijk mee gepaard gaat. Een van de belangrijkste doelen van psychoanalytische therapie volgens het boek wordt daarom geformuleerd als het helpen van de patiënt om zichzelf te vergeven, te verdragen en uiteindelijk zijn mens-zijn te omarmen. In wisselende mate bieden de bijdragen aan dit boek een verrijking van de eigen psychische ruimte van de lezer. Er worden heel wat gedachten en handvaten geboden om falen, een essentieel aspect van het menselijk bestaan, te kunnen begrijpen en verdragen.

Literatuur

ARENDT, H. (1958). *The human condition*. Chicago: University of Chicago Press.

Identiteit anders bekeken

Bespreking van

Mardi Horowitz (2014). *Identity and the new psychoanalytic explorations of self-organization*. Hove/New York: Routledge. ISBN 978 0 415 73620 6, 126 pp., £ 28,99

JASMIEN OBBELS

Vanuit een jarenlange ervaring als psychoanalyticus, psychotherapeut, hoogleraar en onderzoeker brengt Mardi Horowitz een nieuwe kijk op identiteit in zijn boek *Iden-*

tity and the new psychoanalytic explorations of self-organization. Horowitz laat zich inspireren door het pionierswerk van Erik Erikson rond identiteit. Dit pionierswerk is voor hem een vertrekpunt, maar geen eindpunt. Horowitz verruimt, verdiept en vernieuwt het concept van identiteit door het te bekijken vanuit een alomvattend bio-psychosociaal model.

Zijn fascinatie voor persoonlijke groei en alles wat deze bedreigt, schemert door in elk hoofdstuk van het boek. Horowitz vertrekt steeds vanuit verwondering over het feit dat sommige mensen tot een gebalanceerd gevoel van identiteit komen en andere zichzelf verliezen in een uiteenvallende zelforganisatie. Hij moedigt psychotherapeuten aan om stil te staan bij de manier waarop innerlijke schema's van cliënten van zichzelf en van objecten bewust en onbewust opereren. Horowitz pleit ervoor mensen niet te reduceren tot één singuliere identiteit. Hij spreekt liever over een breed, voortdurend veranderend en ontwikkelend repertoire van multiële zelf-schema's. Mensen zijn niet alleen een lichaam, maar behelzen een complexe variatie aan innerlijke zelftoestanden van waaruit zij zichzelf en hun omgeving proberen te begrijpen. Hij spoort psychotherapeuten aan om cliënten vanuit dit perspectief te bekijken en hen op deze manier te helpen bij hun zoektocht naar een coherente identiteit.

In de eerste hoofdstukken van zijn boek besteedt de auteur eerst aandacht aan wat hij omschrijft als 'the psychological learning of self-coherence'. Hij verwijst hiermee naar interne ontwikkelingsprocessen, die onontkoombaar beïnvloed en gevormd worden door de sociale ervaringen met significante anderen. Daarna gaat hij dieper in op de impact van de maatschappij en hoe deze onze identiteit eveneens vorm geeft. Culturele tradities, economische condities en transgenerationale perspectieven beïnvloeden voortdurend de manier waarop we onszelf ervaren en vormgeven. Tot slot zoomt hij in op hoe biologische processen bijdragen aan de vorming van schema's van

onzelf en de ander. Elke persoon moet namelijk beschikken over voldoende neuroplasticiteit om te kunnen leren van nieuwe ervaringen. Op deze manier kunnen we nieuwe schema's voortdurend uitbouwen, bewerken en verbeteren. Netwerken en modulaire connectiviteit in onze hersenen zijn volgens hem nodig om te komen tot een weldoorleefde identiteit. Vanuit dit biopsychosociale integratiemodel hebben we, met andere woorden, een goed georganiseerd brein nodig om dagelijks alle informatie van ons sociale en psychische leven te verwerken. Als we neuronale schade hebben, slagen we vaak niet meer in het verwerken van deze (vaak stressvolle) prikkels en worden we overspoeld door angst, frustraties en hulpeloosheid.

Na de uiteenzetting van zijn biopsychosociale model besteedt Horowitz een hoofdstuk aan de manier waarop psychotherapeuten hun technische vaardigheden kunnen aanpassen aan het niveau van zelf-coherentie van patiënten. Het is raadzaam dat de therapeut zijn aanpak voortdurend sensitief afstemt op het niveau van integratie van zelftoestanden om het forceren, onderschatten en overweldigen van sommige zwak gestructureerde cliënten te voorkomen. Hij waarschuwt dat voor cliënten met een ernstig gefragmenteerde identiteit een stevige therapeutische alliantie aanvaardbaar te bedreigend en te onstabiel is. Horowitz stelt een aantal psychotherapeutische technieken voor, zoals het focussen van aandacht en het werken met waarden, die bijdragen tot een veilige therapeutische relatie en persoonlijke groei. Hij stelt eveneens het gebruik van de metafoer van 'een comité van zelftoestanden' voor. De cliënt beeldt zich hierbij in dat een competent zelfdeel de voorzitter is van het comité. De voorzitter leidt verschillende andere types van zelftoestanden en laat hen een conflict bespreken vanuit verschillende standpunten. Op deze manier kan een cliënt reflecteren op verschillende wenselijke en zelfkritische delen van zichzelf.

Vervolgens weidt Horowitz in zijn laatste hoofdstukken uit over de psychopathologische ontwikkeling van identiteit. Hij probeert meer inzicht te verkrijgen in onder meer vermijdende, borderline- en narcistische persoonlijkheidsstoornissen. Hij besteedt hierbij extra aandacht aan een stevig gevoel van eigenwaarde, een reflectief zelfbewustzijn en zich authentiek inleven in significante anderen.

Horowitz introduceert veel theoretische concepten en hierdoor komt het boek soms 'droog' over. Bovendien bestaat het boek uit verschillende korte hoofdstukken, waardoor je als lezer het gevoel krijgt dat de meeste thema's rond identiteit aangeraakt, maar niet uitgewerkt worden. Het boek lijkt eerder een algemeen overzicht te bieden van wat identiteit kan betekenen. Bijgevolg lijkt het boek geschikt als een boeiend startpunt voor beginnende psychotherapeuten. Mogelijk blijven meer ervaren therapeuten bij het lezen van het boek echter met een onvoldaan gevoel achter.

Toch geeft het boek mij als lezer en psychodynamisch psychotherapeut vooral energie om met hernieuwde creativiteit na te denken over de immense rijkdom die identiteit omvat. Horowitz reikt de verfrissende mogelijkheid aan om identiteit door verschillende brillen te bekijken. Identiteit wordt zo iets dynamisch, iets wat zich voortdurend aan het ontwikkelen is. Het lezen van het boek hielp mij om in therapie cliënten opnieuw te leren kennen en nieuwe ontmoetingen aan te gaan. Ik werd er opnieuw alert op mij als hulpverlener niet blind te staren op één zelftoestand, maar om cliënten breder te bekijken vanuit een waaier aan zelftoestanden. Het Ik is zoveel meer dan wat Descartes ooit omschreef als 'cogito ergo sum'. Het is een complex concept, dat ons kan helpen om in therapie tot een betere integratie te komen en tot coherentie van de verschillende manieren waarop we onszelf en de ander beleven. Horowitz biedt prikkelende nieuwe manieren om hiermee aan de slag te gaan en een eeuwenoud begrip als identiteit te doen herleven.